

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 17. januarija 1855.

List 5.

Kdaj je naj ugodniši čas jari ječmen sejati?

Kar sploh setev zadeva, gospodarji premalo porajtajo pomladansko toploto, ki zemljo iz zimskega spanja zdramlja; zato se pa tudi rado primerja, da se ravno iz tega uzroka, in sicer posebno jarega ječmena na naj boljših njivah tudi v rodovitnih letih komaj za seme pridela. Škušnja uči, da v nekterih krajih, ko komaj sneg iz njiv zgine, že leté sejati, in nekteri se tudi s tem mogočno bahajo, da pred veliko nočjo, če tudi le eno žetev imajo, svojo setev doversijo. Dajo se pa tudi nekteri slepo voditi od pregovora svojih sprednikov, ki ga v časti imajo in se takole glasi: „Kolikor dni pomladi popred seješ, toliko tednov boš pred žel“.

Zvediti: koliko časa med ječmenovo setvo in žetvo preteče, so nekda v Švedii po raznih krajih dan, ob katerem je kdo ječmen sejal, in ob katerem ga je žel, skerbno zapisovali, in so našli naj krajši čas 72, in naj daljši 160 dni.

Ako bi imenovani pregovor resničen bil, bi priden gospodar, ki 9 dni pred seje, mogel že čez teden po setvi žeti. V hudih letinah bi se marsikteremu s tako naglo žetvo kaj vstreglo, toda natora takih skokov ne pozna!

Pred sto leti je slavn rastlinoslovec Linnée po časniku prosil svoje prijatelje, ki so po raznih krajih švedskega kraljestva bivali, naj bi vsak v svoji okolici marljivo na germovje in drevje pazil: kdaj začne zeleneti, in ta dan z imenom drevesa ali germanatanko zapisal, potem pa njemu, kader je vse drevje ozelelo, zapisnik *) ta poslal. Prijatli zvesto ubogajo učenega moža, ter po redu pričeto zelenjenje raznih dreves zapisujejo in zraven še pristavljajo, ktere baže žito so kmetje sejali, ko je to al uno drevo zelenelo. Poslednjič se je pokazalo, da je tisti ječmen, ki je vsejan bil, ko je breza zelenela, po vsem kraljestvu naj obilniše obrodil.

Ali bi ne bilo prav, če bi tudi naši kmetje to poskusili? **) Ker pa v nekterih krajih ni breze, naj bi se gledalo na česen, ki nekoliko pred brezo zeleni, al pa na leskov germ, ki kmali za brezo berst odpira, in ki se pogostoma poleg njiv šopiri.

V naši deželi je čez 300.000 ljudi več kot jih je pred 70 leti bilo, in ker še verh tega letine niso rodovitne, je treba tudi pri setvi gledati, da se žito ne zametuje. Drevo ali germ, ki s koreninami v zemljo sega, naj očitniše kaže: kdaj se prične po zemlji

gorkota sprehajati. Če se jare žita zaspani in od zimskega mraza še omamljeni zemlji izročé, gredó večidel pod zlo. Med tem časom pa, ko mora seme še toplote čakati, ga mnogo miši in ptiči poberejo; nekaj ga sicer skalí, pa ga zmerzlina pokonča; tisto, ki bolj globoko v zemljo pride, je varno pred mrazom — al siromaška kal se je že utrudila, preden je zemljo prederla; ni se tedaj čuditi, ako opeša in jo kmali plevel zaduši.

Znal bi kdo reči: Ako bom na mnogoverstno drevje, njegovo zelenjavo in cvetje gledal, kdaj bo pa setva dokončana? Odgovorim mu: Saj razno drevje tudi v razni dóbi zeleni, in saj nihče ne svetuje, da bi se njive ne smele popred pognojiti in izorati, le obsevati jih ni v neugodni dóbi. Razumen kmetovavec, če bo hotel, da mu se ne bo želodec preveč pod rebra kerčil, bo mogel odsihmal sam pratiko delati, ktero si bo iz branja kmetijskih spisov, z marljivimi poskusnjami in s pazenjem na natorne okoljščine osnoval.

Danes štejemo že deveti dan novega leta, in vsi so prijetni in topli; čez noč sicer zmerzne, podnevi je pa po hribih neverjetno toplo. Danes ob eni sem meril toploto po Romirjevem gorkomeru in sicer pri peči je bilo 12 stopinj, na oknu 24., med oknoma 27 in zunej v prostem zraku 16. Četertinko ure nižej gore je že treba suknjo zapeti, in pol četertinke še nižej je že treba plajšč križem potegniti.

9. januarija 1855.

Križnogorski.

Gospodarske novice.

Tudi pésa (rona) gnjije.

Da nam gnjilina ne bo krompirja vzela, se zamoremo naj bolj s tem tolažiti, da enaka bolezen napada tudi druge sadeže, — da bolezen ni tedaj v semenu, ampak v vnanjih nezgodah. Že ene leta napada tudi péso (rono ali cveklo). Prikazala se je leta 1846 prvič na Nemškem in se je širila potem po Angležkem in Francozkem tako, da so že zavolj te bolezni v letu 1851 400.000 centov cukra manj iz pese mogli napraviti. Leta 1852 je bila v Šlezii prav huda; pesa je tudi v hramih zlo gnjila. Začenja se ta bolezen na pesi ravno tako, kakor na krompirji; perje dobíva črne lise, zvene, da ga zmaneš kakor suho štupo, ali pa se skerči v zavitek; perje je včasih že vse odpadlo, na pesi sami pa se še nič bolnega ne vidi! V gnjili pesi so po drobnogledu zapazili novo sorto tistih čisto majhnih gobic, ki jih učeni v latinskem jeziku „helminthosporium“ imenujejo; dr. Rabenhorst pravi ti sorti H. rhiroctonum, Rübentödter, pesomorivka. Od kod ta bolezen izvira, je ravno tako malo znano, kakor od krompirjeve; vsaka sorta gnjije, naj je bela, rumena ali rudeča pesa, na bolj pešeni ali bolj debeli zemlji, zlo ali malo gnojeni itd. Vse kakor pri krompirji.

*) Znamenit bi bil tak zapisnik tudi od naše dežele. Ako bi se vsaka kmetijska podružnica v svoji okolici potrudila zapisnik napraviti in ga potem kmetijski družbi v Ljubljano poslati, bi se lahko zapisnik v tej reči od vse dežele napravil. Kjer bi ne umeli derves in germovja imenovati botaniško, naj bi se pa vse po domače imenovalo; pri tem bi se še utegnili kakošno čisto slovensko ime za naš slovar vloviti. Pis. (Hvale vredna misel! Vred.)

**) Podnebje Švedskega, ki je zlo severna dežela, je veliko bolj merzlo in oestro kot pri nas; zato bi se moglo še le skušati: ali bi zeleneča breza tudi pri nas utegnila kazálo biti za setev ječmena. Pis.